

Lärande för hållbar utveckling i styrdokument för förskola och skola

Ett stöd för skolledare, huvudmän och pedagoger

Globala målen för hållbar utveckling. Agenda 2030, FN 2015.

Lärande för hållbar utveckling i styrdokument för skola och förskola handlar om vad som kännetecknar hållbar utveckling och hur skolans styrdokument förhåller sig till lärandet inom området.

Text: Peder Sandahl, Christina Højland Nielsen och Fanny Labory.

Bearbetning och grafisk form: Linnea Holtze.

Foto omslag: Erik Lundback

Ansvarig utgivare: Victoria Palmgren, Universitets- och högskolerådet.

ISBN 978-91-7561-045-0

Mer information om Universitets- och högskolerådets verksamhet Den globala skolan finns på **www.denglobalaskolan.se**.

Innehåll

Uppdrag: lärande för hållbar utveckling	4
Förskolan – utdrag ur läroplanen	6
Förskolans värdegrund	
Förskolans uppdrag	
Förskolans mål	
Förskolans riktlinjer	
Grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet – utdrag ur läroplanen	8
Skolans värdegrund och uppdrag	
Rättigheter och skyldigheter	
Perspektiv	
Kunskapsbegreppet	
Skolans mål	
Skolans riktlinjer	
Kursplaner	
De frivilliga skolformerna – utdrag ur läroplanen och ämnesplaner	20
Grundläggande värden och förhållningssätt	
Perspektiv	
Kunskapsbegreppet	
Mål och riktlinjer	
Examensmål	
Sex konkreta exempel	
Hur kan lärande för hållbar utveckling bli ett verktyg för att förverkliga de globala målen, nationella läroplansmål och mål på lokal nivå? Inspiration från skolor och förskolor som arbetar med lärande för hållbar utveckling	
1. Barnens bästa förskola.....	28
2. Vatten och avopp för lågstadiet.....	29
3. Samarbete med forskare.....	30
4. Tänk globalt – gör lokalt!.....	31
5. Internationellt samarbetsprojekt.....	32
6. Det mångkulturella klassrummet.....	33
Kontakta oss	34

Uppdrag: lärande för hållbar utveckling

Skolans och förskolans verksamhet vilar på Skollagen och läroplanerna. Som skolledare är det till de dokumenten man går för att kunna prioritera när efterfrågan på skolans insatser blir för stor.

Med den här sammanställningen vill vi synliggöra hur tydligt både hållbar utveckling och lärande för hållbar utveckling genomsyrar läroplanerna för förskola upp till de frivilliga skolformerna, hur temat återkommer i de enskilda ämnena men kanske framförallt i de centrala delar som berör hela skolans och förskolans uppdrag. För det är just i de centrala delarna av uppdraget som lärande för hållbar utveckling lyfts fram. Och det är inte konstigt, lärande för hållbar utveckling kräver ett ämnesövergripande och holistiskt arbetssätt.

Risken med ett uppdrag som är allas är att det istället blir ingens. Här kan Universitets- och högskolerådet genom Den globala skolan hjälpa till. Vi kan stötta med kunskaper om hur en skola eller förskola kan arbeta med att integrera perspektivet hållbar utveckling i alla aspekter av verksamheten. Men innan vi kommer till HUR man kan arbeta med lärande för hållbar utveckling vill vi synliggöra VARFÖR. I den här sammanställningen blir svaret tydligt – för att styrdokumentet kräver det. Och så klart för att vi vill överlämna en planet i balans till kommande generationer. För att det ska ske måste vi alla bidra både som individer och organisationer.

Lärande för hållbar utveckling (LHU)

Begreppet hållbar utveckling är sedan tjugo år en övergripande princip i FN:s arbete. Det innebär att man på flera olika fronter, såväl ekologiskt och socialt som ekonomiskt, eftersträvar en utveckling som tillgodoser dagens behov – utan att äventyra kommande generationers möjlighet att tillgodose sina.

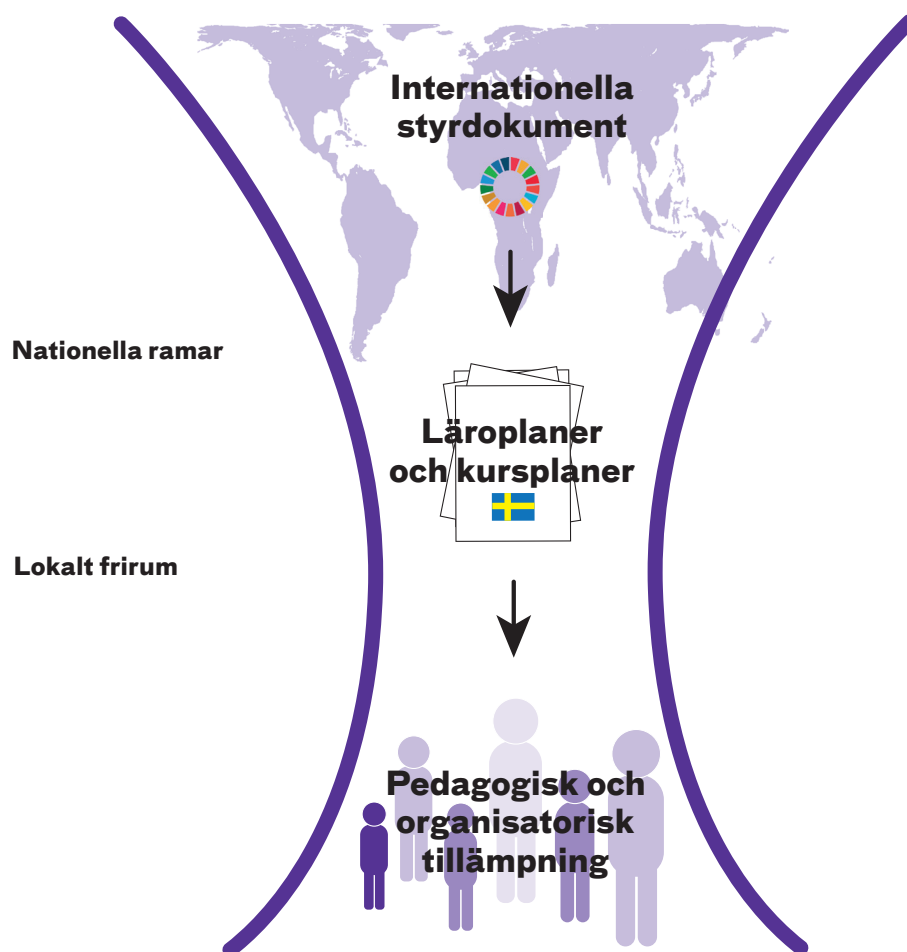
Idag är de flesta överens om att utbildning är en av de viktigaste ingredienserna i en hållbar utveckling. FN:s fjärde globala mål i Agenda 2030 har fått namnet "God utbildning för alla" och i läroplaner och styrdokument finns hållbarhetsmål som skolan och förskolan ska leva upp till.

Ett lärande för hållbar utveckling karaktäriseras av:

- demokratiska arbetssätt
- kritiska förhållningssätt
- ämnesövergripande samarbeten
- en mångfald av pedagogiska metoder
- delaktighet och inflytande från eleverna

Undervisningen ska förbereda barnen och eleverna på ett aktivt deltagande i samhället och utveckla deras förmåga att ta personligt ansvar.

Internationella deklarationer påverkar nationella beslut om lärande för hållbar utveckling.

Förskolan

Utdrag ur läroplanen för förskolan (Lpfö18) – fokus på lärande för hållbar utveckling.

Förskolans värdegrund

Förskolan ingår i skolväsendet och vilar på demokratins grund. Utbildningen ska också förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på. Var och en som verkar inom förskolan ska främja aktning för människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan kvinnor och män, flickor och pojkar, samt solidaritet mellan människor.

- Inget barn ska i förskolan bli utsatt för diskriminering på grund av kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder, hos barnet eller någon som barnet har anknytning till, eller för annan kränkande behandling. Alla sådana tendenser ska aktivt motverkas.
- Utbildningen ska genomföras i demokratiska former och lägga grunden till ett växande intresse och ansvar hos barnen för att aktivt delta i samhället och för en hållbar utveckling – såväl ekonomisk och social som miljömässig. Både ett långsiktigt och globalt framtidsperspektiv ska synliggöras i utbildningen.
- Förskolan ska spegla de värden och rättigheter som uttrycks i FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen).
- Var och en som verkar i förskolan ska främja aktning för varje människas egenvärde och verka för en hållbar utveckling.
- Utbildningen ska ge barnen möjlighet att utveckla sin förmåga till empati och omtanke om andra genom att uppmuntra och stärka deras medkänsla och inlevelse i andra människors situation.
- Utbildningen ska präglas av öppenhet och respekt för skillnader i människors uppfattningar och levnadssätt. Den ska ge barnen möjlighet att på olika sätt få reflektera över och dela sina tankar om livsfrågor.
- Det svenska samhällets ökande internationalisering ställer höga krav på människors förmåga att leva med och förstå de värden som ligger i en kulturell mångfald. Förskolan är en social och kulturell mötesplats som ska främja barnens förståelse för värdet av mångfald. Kännedom om olika levnadsförhållanden och kulturer kan bidra till att utveckla en förmåga att förstå och leva sig in i andra människors villkor och värderingar.
- Förskolan ska vara öppen för skilda uppfattningar. Alla som verkar i förskolan ska samtidigt hävda de grundläggande värden som anges i skollagen och denna läroplan och klart ta avstånd från sådant som strider mot dessa värden.
- Förhållningssättet hos alla som verkar i förskolan, och deras sätt att agera och tala om något, påverkar barnens förståelse och respekt för de rättigheter och skyldigheter som gäller i ett demokratiskt samhälle. Därför är alla som verkar i förskolan viktiga som förebilder.

Förskolans uppdrag

- Förskolans miljö ska inspirera och utmana barnen att bredda sina förmågor och intressen utan att begränsas av könsstereotypa uppfattningar.
- I förskolans uppdrag ingår att överföra och utveckla ett kulturarv – värden, traditioner och historia, språk och kunskaper – från en generation till nästa. Förskolan ska också se till att olika kulturer synliggörs i utbildningen.
- En positiv framtidstro ska präglade utbildningen. Utbildningen ska ge barnen möjlighet att tillägna sig ett ekologiskt och varsamt förhållningssätt till sin omgivande miljö och till natur och samhälle. Barnen ska också ges möjlighet att utveckla kunskaper om hur de olika val som människor gör kan bidra till en hållbar utveckling – såväl ekonomisk och social som miljömässig.
- Utbildningen ska ta tillvara barnens nyfikenhet samt utmana och stimulera deras intresse för och kunskaper om natur, samhälle och teknik.
- Utbildningen ska ge varje barn möjligheter att utforska, ställa frågor och samtala om företeelser och samband i omvärlden och på så sätt utmana och stimulera deras intresse för hälsa och välbefinnande samt för hållbar utveckling.

Förskolans mål

Förskolan ska aktivt och medvetet påverka och stimulera barnen att eftehand omfatta vårt samhälles gemensamma värderingar och låta dem komma till uttryck i praktisk vardaglig handling i olika sammanhang. Utbildningen i förskolan ska bidra till att barnet utvecklar en förståelse för sig själv och sin omvärld.

Utbildningen i förskolan ska lägga grunden för att barnen ska förstå vad demokrati är. Barnens sociala utveckling förutsätter att de alltefter förmåga får ta ansvar för sina egna handlingar och för miljön i förskolan. Barn har rätt till delaktighet och inflytande. De behov och intressen som barnen själva på olika sätt ger uttryck för ska ligga till grund för utformningen av miljön och planeringen av utbildningen.

Förskolan ska ge varje barn förutsättningar att utveckla

- öppenhet, respekt, solidaritet och ansvarstagande,
- förmåga att ta hänsyn till och leva sig in i andra människors situation samt vilja att hjälpa andra,
- förmåga att upptäcka, reflektera över och ta ställning till etiska dilemman och livsfrågor i vardagen,
- respekt och förståelse för alla människors lika värde och de mänskliga rättigheterna,
- ett växande ansvar och intresse för hållbar utveckling och att aktivt delta i samhället,
- förmåga att fungera enskilt och i grupp, samarbeta, hantera konflikter och förstå rättigheter och skyldigheter samt att ta ansvar för gemensamma regler,

- förmåga att lyssna på och reflektera över andras uppfattningar samt att reflektera och ge uttryck för egna uppfattningar,
- sin kulturella identitet samt kunskap om och intresse för olika kulturer och förståelse för värdet av att leva i ett samhälle präglad av mångfald samt intresse för det lokala kulturlivet,
- förståelse för samband i naturen och för naturens olika kretslopp samt för hur människor, natur och samhälle påverkar varandra,
- förståelse för hur människors olika val i vardagen kan bidra till en hållbar utveckling,
- intresse för och förmåga att uttrycka tankar och åsikter så att de kan påverka sin situation,
- förmåga att ta ansvar för sina egna handlingar och för miljön i förskolan, och
- förståelse för demokratiska principer och förmåga att samarbeta och fatta beslut i enlighet med dem.

Förskolans riktlinjer

Förskollärare ska

- tillämpa ett demokratiskt arbetssätt där barnen aktivt deltar och
- aktivt inkludera ett jämställdhetsperspektiv så att alla barn får likvärdiga möjligheter till utvidgade perspektiv och val oavsett könstillhörighet.

Arbetslaget ska

- visa respekt för individen och medverka till att skapa ett demokratiskt klimat, där barnen får möjlighet att känna samhörighet och utveckla ansvar och solidaritet,
- samverka i arbetet med aktiva åtgärder för att förebygga diskriminering och kränkande behandling, medvetet och aktivt arbeta med jämställdhet,
- stimulera barnens samspel samt hjälpa och stödja dem att bearbeta konflikter, reda ut missförstånd, kompromissa och respektera varandra,
- uppmärksamma och problematisera etiska dilemman och livsfrågor i vardagen,
- uppmärksamma barnen på att människor kan ha olika värderingar som styr deras uppfattningar och handlingar och samtidigt förankra de grundläggande värdena,
- inspirera och utmana barnen att bredda sina förmågor och intressen på ett sätt som går utöver könsstereotypa val,
- skapa förutsättningar för barnen att förstå hur deras egna handlingar kan påverka miljön och bidra till en hållbar utveckling, och
- skapa förutsättningar för barnen att lära känna sin närmiljö och de samhällsfunktioner som har betydelse för det dagliga livet samt att ta del av det lokala kulturlivet.
- förbereda barnen för delaktighet och ansvar och för de rättigheter och skyldigheter som gäller i ett demokratiskt samhälle.

Grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet

Utdrag ur läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet del 1 och 2 – fokus på lärande för hållbar utveckling.

I läroplanens del 1 och 2 redovisas de grundläggande värden och perspektiv som ska prägla all undervisning och verksamhet i skolan samt övergripande mål och riktlinjer. Frågor om hållbar utveckling är ett tydligt inslag i såväl grundläggande värden, perspektiv som mål och riktlinjer.

Skolans värdegrund och uppdrag

Det offentliga skolväsendet vilar på demokratins grund. Skollagen slår fast att utbildningen ska utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna som människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet samt solidaritet mellan människor. Var och en som verkar inom utbildningen ska främja de mänskliga rättigheterna och aktivt motverka alla former av kränkande behandling. Utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet.

- Människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan kvinnor och män samt solidaritet med svaga och utsatta är de värden som skolan ska gestalta och förmedla.
- Skolans uppgift är att låta varje enskild elev finna sin unika egenart och därigenom kunna delta i samhällslivet genom att ge sitt bästa i ansvarig frihet.
- Skolan ska främja förståelse och medmänsklighet.
- Det svenska samhällets internationalisering och den växande rörligheten över nationsgränserna ställer höga krav på människors förmåga att leva med och inse de värden som ligger i en kulturell mångfald.
- Det är viktigt att utveckla förmågan att leva sig in i andras villkor och värderingar. Skolan är en social och kulturell mötesplats som både har en möjlighet och ett ansvar för att stärka denna förmåga hos alla som arbetar där.
- Alla som verkar i skolan ska hävda de grundläggande värden som anges i skollagen och i denna läroplan och klart ta avstånd från det som strider mot dem.
- Skolan ska aktivt och medvetet påverka och stimulera eleverna att omfatta vårt samhälles gemensamma värderingar och låta dem komma till uttryck i praktisk vardaglig handling.

Rättigheter och skyldigheter

Undervisningen ska bedrivas i demokratiska arbetsformer och förbereda eleverna för att aktivt delta i samhällslivet. Den ska utveckla deras förmåga att ta ett personligt ansvar.

Perspektiv

I all undervisning ska övergripande perspektiv integreras.

- Undervisningen ska belysa hur samhällets funktioner och vårt sätt att leva och arbeta kan anpassas för att skapa hållbar utveckling. Genom ett miljöperspektiv får eleverna möjligheter både att ta ansvar för den miljö de själva direkt kan påverka och att skaffa sig ett personligt förhållningssätt till övergripande och globala miljöfrågor.
- Det internationella perspektivet är viktigt för att kunna se den egna verkligheten i ett globalt sammanhang och för att skapa internationell solidaritet samt förbereda för ett samhälle med täta kontakter över kultur- och nationsgränser. Det internationella perspektivet innebär också att utveckla förståelse för den kulturella mångfalden inom landet.
- Det etiska perspektivet är av betydelse för många av de frågor som tas upp i skolan. Perspektivet ska prägla skolans verksamhet för att ge grund för och främja elevernas förmåga att göra personliga ställningstaganden.

Kunskapsbegreppet

Kunskap är inget entydigt begrepp. Kunskap kommer till uttryck i olika former, såsom fakta, förståelse, färdighet och förtrogenhet, som förutsätter och samspelar med varandra. Skolans arbete måste inriktas på att ge utrymme för olika kunskapsformer och att skapa ett lärande där dessa former balanseras och blir till en helhet.

Skolans mål

Elever ska

- tillägna sig kunskaper om samhällets lagar och normer, mänskliga rättigheter och demokratiska värderingar i skolan och i samhället,
- tillägna sig kunskaper om förutsättningarna för en god miljö och en hållbar utveckling,
- göra och uttrycka medvetna etiska ställningstaganden grundade på kunskaper om mänskliga rättigheter och grundläggande demokratiska värderingar samt personliga erfarenheter,
- respektera andra människors egenvärde,
- ta avstånd från att människor utsätts för förtryck och kränkande behandling, samt medverkar till att hjälpa andra människor,

- kunna leva sig in i och förstå andra människors situation och utveckla en vilja att handla också med deras bästa för ögonen,
- samspela i möten med andra människor utifrån kunskap om likheter och olikheter i livsvillkor, kultur, språk, religion och historia,
- tillgodogöra sig kunskap om de nationella minoriteternas kultur, språk, religion och historia,
- tillägna sig kunskap om demokratins principer och utveckla sin förmåga att arbeta i demokratiska former,
- tillägna sig kunskap om och förståelse för den egna livsstilens betydelse för hälsan, miljön och samhället,
- lösa problem och omsätta idéer i handling på ett kreativt sätt, lära, utforska och arbeta både självständigt och i grupp och känna tillit till sin egen förmåga,
- använda sig av ett kritiskt tänkande och självständigt formulera ståndpunkter grundade på kunskaper och etiska överväganden.

Lärare ska

- få möjligheter till ämnesfördjupning, överblick och sammanhang, och – möjlighet att arbeta ämnesövergripande,
- få kännedom om de internationella överenskommelser som Sverige har förbundit sig att beakta i utbildningen och om skolans internationella kontakter,
- visa respekt för den enskilda individen och i det vardagliga arbetet utgå från ett demokratiskt förhållningssätt,
- klargöra och med eleverna diskutera det svenska samhällets värdegrund och dess konsekvenser för det personliga handlandet,
- öppet redovisa och diskutera skiljaktiga värderingar, uppfattningar och problem,
- uppmärksamma och i samråd med övrig skolpersonal vidta nödvändiga åtgärder för att förebygga och motverka alla former av diskriminering och kränkande behandling.

Rektor ska

- som pedagogisk ledare och chef för lärarna och övrig personal i skolan ha det övergripande ansvaret för att verksamheten som helhet inriktas mot de nationella målen,
- tillse att lärare och andra som arbetar i skolan kan uppfylla målen.

Skolans riktlinjer

Alla som arbetar i skolan ska

- medverka till att utveckla elevernas känsla för samhörighet, solidaritet och ansvar för människor också utanför den närmaste gruppen,
- bidra till att skolan präglas av solidaritet mellan människor och aktivt motverka diskriminering och kränkande behandling av individer eller grupper,
- förbereda eleverna för delaktighet och medansvar och för de rättigheter och skyldigheter som präglar ett demokratiskt samhälle.

Kursplaner

Utdrag ur läroplanen för grundskolan, del 3.

I följande del redovisas utdrag ur några kursplaner. Frågor om hållbar utveckling ingår som centralt område i flera ämnen och kan i andra ämnen vara ett betydelsefullt inslag.

Hem och konsumentkunskap

Kunskaper om konsumentfrågor och arbetet i hemmet ger människor viktiga verktyg för att skapa en fungerande vardag och kunna göra medvetna val som konsumenter med hänsyn till hälsa, ekonomi och miljö. Genom undervisningen ska eleverna få möjlighet att utveckla medvetenhet om vilka konsekvenser valen i hushållet får för hälsa, välbefinnande och gemensamma resurser.

Undervisningen i hem- och konsumentkunskap ska behandla följande centrala innehåll:

Årskurs 1-6

- Några olika miljömärkningar av produkter och deras betydelse.
- Val och användning av varor och tjänster som används i hemmet och hur de påverkar miljö och hälsa.
- Återvinning i hemmet och i närområdet och hur den fungerar.

Årskurs 7-9

- Ställningstaganden vid val av varor och tjänster, till exempel vid inköp av kläder, livsmedel och resor utifrån perspektiven ekonomisk, social och miljömässig hållbarhet.
- Hur livsmedel och andra varor produceras och transporteras och hur de påverkar miljö och hälsa.
- Hur man kan hushålla med och ta vara på livsmedel och andra förbrukningsvaror i hemmet.
- Aktuella samhällsfrågor som rör privatekonomi, mat och hälsa.

Naturorienterande ämnen

Årskurs 1-3

Undervisningen i de naturorienterande ämnena ska behandla följande centrala innehåll i årskurs 1–3:

- Året runt i naturen.
- Kropp och hälsa.
- Kraft och rörelse.
- Material och ämnen i vår omgivning.

I sina tillämpliga delar kan frågor om hållbar utveckling tas upp, till exempel om människors användning och utveckling av olika material genom historien. Vilka material olika vardagliga föremål är tillverkade av och hur de kan källsorteras.

I läroplanens övergripande del, del 1 och 2, finns flera utgångspunkter för lärandet i de centrala ämnesområdena.

Biologi

Undervisningen syftar till att ge eleverna möjlighet att använda och utveckla kunskaper och redskap för att formulera egna och granska andras argument i sammanhang där kunskaper i biologi har betydelse. Därigenom ska eleverna ges förutsättningar att hantera praktiska, etiska och estetiska valsituationer som rör hälsa, naturbruk och ekologisk hållbarhet.

Genom undervisningen i ämnet biologi ska eleverna sammanfattningsvis ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att:

- använda kunskaper i biologi för att granska information, kommunicera och ta ställning i frågor som rör hälsa, naturbruk och ekologisk hållbarhet,
- använda biologins begrepp, modeller och teorier för att beskriva och förklara biologiska samband i människokroppen, naturen och samhället.

Årskurs 4-6

Undervisningen i biologi ska behandla följande centrala innehåll i årskurs 4–6:

- Människans beroende av och påverkan på naturen och vad detta innebär för en hållbar utveckling. Ekosystemtjänster, till exempel nedbrytning, pollinering och rening av vatten och luft.
- Djurs, växters och andra organismers liv. Fotosyntes, förbränning och ekologiska samband och vilken betydelse kunskaper om detta har, till exempel för jordbruk och fiske.
- Ekosystem i närmiljön, samband mellan olika organismer och namn på vanligt förekommande arter. Samband mellan organismer och den ickelevande miljön.
- Naturen som resurs för rekreation och upplevelser och vilket ansvar vi har när vi nyttjar den.

Årskurs 7-9

Undervisningen i biologi ska behandla följande centrala innehåll i årskurs 7–9:

- Människans påverkan på naturen lokalt och globalt. Möjligheter att som konsument och samhällsmedborgare bidra till en hållbar utveckling.
- Ekosystems energiflöde och kretslopp av materia. Fotosyntes, förbränning och andra ekosystemtjänster.
- Biologisk mångfald och vad som gynnar respektive hotar den. Samhällsdiskussioner om biologisk mångfald, till exempel i samband med skogsbruk och jakt.

- Lokala ekosystem och hur de kan undersökas utifrån ekologiska frågeställningar. Sambanden mellan populationer och tillgängliga resurser i ekosystem. De lokala ekosystemen i jämförelse med regionala eller globala ekosystem.
- Aktuella samhällsfrågor som rör biologi.
- Källkritisk granskning av information och argument som eleven möter i olika källor och samhällsdiskussioner med koppling till biologi.

Fysik

Kunskaper i fysik har stor betydelse för samhällsutvecklingen inom så skilda områden som energiförsörjning, medicin och meteorologi. Med kunskaper om energi och materia får människor redskap för att bidra till en hållbar utveckling.

Undervisningen ska syfta till att eleverna utvecklar kunskaper om fysikaliska sammanhang och nyfikenhet på och intresse för att undersöka omvärlden. Genom undervisningen ska eleverna ges möjlighet att ställa frågor om fysikaliska företeelser och sammanhang utifrån egna upplevelser och aktuella händelser.

Årskurs 4–6

Undervisningen ska behandla följande centrala innehåll i årskurs 4–6:

- Energins oförstörbarhet och flöde, olika typer av energikällor och deras påverkan på miljön samt energianvändningen i samhället.
- Några historiska och nutida upptäckter inom fysikområdet och deras betydelse för människans levnadsvillkor och syn på världen.

Årskurs 7–9

Undervisningen ska behandla följande centrala innehåll i årskurs 7–9:

- Energins flöde från solen genom naturen och samhället. Några sätt att lagra energi. Olika energislags energikvalitet samt deras för- och nackdelar för miljön.
- Fysikaliska modeller för att beskriva och förklara jordens strålningsbalans, växthuseffekten och klimatförändringar.
- Aktuella samhällsfrågor som rör fysik.

Kemi

Kunskaper i kemi har stor betydelse för samhällsutvecklingen inom så skilda områden som hälsa, resurshushållning, materialutveckling och miljöteknik. Med kunskaper om materiens uppbyggnad och oförstörbarhet får människor redskap för att bidra till en hållbar utveckling.

Undervisningen syftar till att ge eleverna möjligheter att använda och utveckla kunskaper och redskap för att formulera egna och granska andras argument i sammanhang där kunskaper i kemi har betydelse. Därigenom ska eleverna ges förutsättningar att hantera praktiska, etiska och estetiska situationer som rör energi, miljö, hälsa och samhälle. Genom undervisningen

ska eleverna sammanfattningsvis ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att använda kunskaper i kemi för att granska information, kommunicera och ta ställning.

Årskurs 4–6

Undervisningen i kemi ska behandla följande centrala innehåll i årskurs 4–6:

- Materiens kretslopp genom råvarors förädling till produkter, hur de blir avfall som hanteras och sedan återgår till naturen.
- Vanliga kemikalier i hemmet och samhället. Deras användning och påverkan på hälsan och miljön samt hur de är märkta och bör hanteras.
- Fossila och förnybara bränslen. Deras betydelse för energianvändning och påverkan på klimatet.
- Matens innehåll och näringsämnenas betydelse för hälsan. Historiska och nutida metoder för att förlänga matens hållbarhet.

Årskurs 7–9

Undervisningen i kemi ska behandla följande centrala innehåll i årskurs 7–9:

- Människans användning av energi och naturresurser lokalt och globalt samt vad det innebär för en hållbar utveckling.
- Aktuella samhällsfrågor som rör kemi.
- Historiska och nutida upptäckter inom kemiområdet och deras betydelse för världsbild, teknik, miljö, samhälle och människors levnadsvillkor.
- Vanliga kemikalier i hemmet och i samhället, till exempel rengöringsprodukter, kosmetika, färger och bränslen samt hur de påverkar hälsan och miljön.
- Processer för att rena dricksvatten och avloppsvatten lokalt och globalt.
- Kemiska processer vid framställning och återvinning av metaller, papper och plaster. Livscykelanalys av några vanliga produkter.

Samhällsorienterande ämnen

Årskurs 1–3

Undervisningen i de samhällsorienterande ämnena ska behandla följande centrala innehåll i årskurs 1–3:

- Att leva tillsammans.
- Att leva i närområdet.
- Att leva i världen.
- Att undersöka verkligheten.

I sina tillämpliga delar kan frågor om hållbar utveckling tas upp, till exempel:

- Förutsättningar i natur och miljö för befolkning och bebyggelse, till exempel mark, vatten och klimat.
- Miljöfrågor utifrån elevens vardag, till exempel energi.

- Grundläggande mänskliga rättigheter såsom alla människors lika värde samt barnets rättigheter i enlighet med konventionen om barnets rättigheter (barnkonventionen).
- Att flytta inom ett land och mellan länder. Vad detta kan ha för orsaker och få för konsekvenser.
- Livsfrågor med betydelse för eleven, till exempel gott och ont, rätt och orätt, kamratskap, könsroller, jämställdhet och relationer.
- Aktuella samhällsfrågor i olika medier.

I läroplanens övergripande del 1 och 2 finns flera utgångspunkter för lärandet i de centrala ämnesområdena.

Geografi

Förutsättningarna för liv på jorden är unika, föränderliga och sårbara. Det är därför alla människors ansvar att förvalta jorden så att en hållbar utveckling blir möjlig. Undervisningen i geografi syftar till att ge eleverna möjlighet att utveckla kunskaper om vilka mänskliga verksamheter som påverkar jordytans former och mönster. Den ska även bidra till att eleverna får erfarenheter av att tolka och bedöma konsekvenser av olika förändringar som sker i det geografiska rummet.

Genom undervisningen ska eleverna utveckla kunskaper om hur människa, samhälle och natur samspelar och vilka konsekvenser det får för naturen och människors levnadsvillkor. Undervisningen ska ge eleverna kunskap och möjlighet att se världen ur ett helhetsperspektiv. Undervisningen ska ge eleverna förutsättningar att utveckla kunskaper om varför intressekonflikter om naturresurser uppstår.

Undervisningen ska också medverka till att eleverna:

- utvecklar kunskaper om hur vi kan påverka framtiden i riktning mot en mer acceptabel levnadsmiljö för alla,
- analyserar hur naturens egna processer och människors verksamheter formar och förändrar livsmiljöer i olika delar av världen,
- utforskar och analyserar samspel mellan människa, samhälle och natur i olika delar av världen,
- värderar lösningar på olika miljö och utvecklingsfrågor utifrån överväganden kring etik och hållbar utveckling.

Årskurs 4–6

Undervisningen i geografi ska behandla följande centrala innehåll i årskurs 4–6:

- Jordytan och på vilka sätt den formas och förändras av människans markutnyttjande och naturens egna processer, till exempel plattetektonik och erosion. Vilka konsekvenser detta får för människor och natur.

- Jordens naturresurser, till exempel vatten, odlingsmark, skogar och fossila bränslen. Var på jorden olika resurser finns och vad de används till. Vattnets betydelse, dess fördelning och kretslopp.
- Hur val och prioriteringar i vardagen kan påverka miljön och bidra till en hållbar utveckling.
- Ojämlika levnadsvillkor i världen, till exempel olika tillgång till utbildning, hälsovård och naturresurser samt några bakomliggande orsaker till detta. Enskilda människors och organisationers arbete för att förbättra människors levnadsvillkor.
- Fördelningen av Sveriges, Nordens och övriga Europas befolkning samt orsaker till fördelningen och vilka konsekvenser den får.

Årskurs 7–9

Undervisningen i geografi ska behandla följande centrala innehåll i årskurs 7-9:

- Jordens klimat och vegetationszoner samt på vilka sätt klimatet påverkar människors levnadsvillkor.
- Klimatförändringar, olika förklaringar till dessa och vilka konsekvenser förändringarna kan få för människan, samhället och miljön i olika delar av världen.
- Sårbara platser och naturgivna risker och hot, till exempel översvämningar, torka och jordbävningar, och vilka konsekvenser det får för natur och kulturlandskapet.
- Intressekonflikter om naturresurser, till exempel om tillgång till vatten och mark.
- Förnybara energitillgångar, till exempel sol och vindenergi och alternativa drivmedel.
- Förekomst av och orsaker till fattigdom och ohälsa i olika delar av världen.
- Samband mellan fattigdom, ohälsa och faktorer som befolkningstäthet, klimat och naturresurser.
- Var olika varor och tjänster produceras och konsumeras samt hur varor transporteras. Hur människors försörjning och handelsmönster har förändrats över tid.
- Hur jordens befolkning är fördelad över jordklotet samt orsaker till och konsekvenser av den ojämna befolkningsfördelningen. Migration och urbanisering och orsaker till och konsekvenser av detta.

Samhällskunskap

Undervisningen i ämnet samhällskunskap ska syfta till att eleverna utvecklar kunskaper om hur individen och samhället påverkar varandra. Genom undervisningen ska eleverna ges möjlighet att utveckla en helhetssyn på samhällsfrågor och samhällsstrukturer. I en sådan helhetssyn är sociala, ekonomiska, miljömässiga, rättsliga, mediala och politiska aspekter centrala.

Undervisningen ska ge eleverna förutsättningar att se samhällsfrågor ur olika perspektiv. På så sätt ska eleverna utveckla förståelse för sina egna och andra människors levnads villkor, betydelsen av jämställdhet, hur olika intressen och åsikter uppstår och kommer till uttryck och hur olika aktörer försöker påverka samhällsutvecklingen samhällsutvecklingen.

Undervisningen ska bidra till att eleverna utvecklar förtrogenhet med de mänskliga rättigheterna och med demokratiska processer och arbetssätt. Den ska också bidra till att eleverna tillägnar sig kunskaper om, och förmågan att reflektera över, värden och principer som utmärker ett demokratiskt samhälle. Genom undervisningen ska eleverna ges möjlighet att utifrån personliga erfarenheter och aktuella händelser uttrycka och pröva sina ställningstaganden i möten med andra uppfattningar. Därigenom ska eleverna stimuleras att engagera sig och delta i ett öppet meningsutbyte om samhällsfrågor.

Genom undervisningen i ämnet samhällskunskap ska eleverna sammanfattningsvis ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att:

- reflektera över hur individer och samhällen formas förändras och samverkar,
- uttrycka och värdera olika ståndpunkter i till exempel aktuella samhällsfrågor och argumentera utifrån fakta, värderingar och olika perspektiv,
- reflektera över mänskliga rättigheter samt demokratiska värden, principer, arbetssätt och beslutsprocesser.

Årskurs 4–6

Undervisningen ska behandla följande centrala innehåll i årskurs 4–6:

- De mänskliga rättigheterna, deras innebörd och betydelse, inklusive barnets rättigheter i enlighet med barnkonventionen.
- Ekonomiska villkor för barn i Sverige och i olika delar av världen. Några orsaker till och konsekvenser av välstånd och fattigdom. Familjen och olika samlevnadsformer. Sexualitet, könsroller och jämställdhet.
- Urfolket samerna och övriga nationella minoriteter i Sverige. De nationella minoriteternas rättigheter.
- Vad demokrati är och hur demokratiska beslut fattas. Det lokala beslutsfattandet, till exempel i elevråd och föreningar. Hur individer och grupper kan påverka beslut.

Årskurs 7–9

Undervisningen ska behandla följande centrala innehåll i årskurs 7–9:

- De mänskliga rättigheterna inklusive barnets rättigheter i enlighet med barnkonventionen. Deras innebörd och betydelse samt diskrimineringsgrunderna i svensk lag.
- Olika organisationers arbete för att främja mänskliga rättigheter.
- Hur mänskliga rättigheter kränks i olika delar av världen.
- De nationella minoriteterna och samernas ställning som urfolk i Sverige samt vad deras särställning och rättigheter innebär.

Demokratiska fri- och rättigheter samt skyldigheter för medborgare i demokratiska samhällen. Etiska och demokratiska dilemman som hänger samman med demokratiska rättigheter och skyldigheter.

- Hur länders och regioners ekonomier hänger samman och hur olika regioners ekonomier förändras i en globaliserad värld.
- Skillnader mellan människors ekonomiska resurser, makt och inflytande beroende på kön, etnicitet och socioekonomisk bakgrund. Sambanden mellan socioekonomisk bakgrund, utbildning, boende och välfärd. Begreppen jämlikhet och jämställdhet.
- Aktuella samhällsfrågor, hotbilder och konflikter i Sverige och världen.

Historia

Människans förståelse av det förflutna är inflätad i hennes föreställningar om samtiden och perspektiv på framtiden. På så sätt påverkar det förflutna både våra liv i dag och våra val inför framtiden. Ett historiskt perspektiv ger oss redskap att förstå och förändra vår egen tid. Undervisningen i ämnet historia syftar till att eleverna utvecklar historiska kunskaper om likheter och skillnader i människors levnadsvillkor och värderingar. Därigenom ska eleverna få förståelse för olika kulturella sammanhang och levnadssätt.

Undervisningen ska bidra till att eleverna utvecklar förståelse för hur historiska berättelser används i samhället och i vardagslivet. Därigenom ska eleverna få olika perspektiv på sina egna och andras identiteter, värderingar och föreställningar.

Genom undervisningen i ämnet historia ska eleverna sammanfattningsvis ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att använda en historisk referensram som innefattar olika tolkningar av tidsperioder, händelser, gestalter, kulturmöten och utvecklingslinjer.

Årskurs 7–9

Undervisningen ska behandla följande centrala innehåll i årskurs 7–9:

- Historiska perspektiv på urfolket samernas och de övriga nationella minoriteternas situation i Sverige.
- Aktuella konflikter i världen och historiska perspektiv på dessa.
- Hur historia kan användas för att skapa eller stärka gemenskaper, till exempel inom familjen, föreningslivet, organisationer och företag.
- Hur historia kan användas för att skapa eller stärka nationella identiteter.
- Hur historia kan användas för att förstå hur den tid som människor lever i påverkar deras villkor och värderingar.

Religionskunskap

I dagens samhälle, som är präglad av mångfald, är kunskaper om religioner och andra livsåskådningar viktiga för att skapa ömsesidig förståelse mellan

människor. Undervisningen i ämnet religionskunskap syftar till att eleverna utvecklar kunskaper om religioner och andra livsåskådningar i det egna samhället och på andra håll i världen. Den ska allsidigt belysa vilken roll religioner kan spela i samhället, både i fredssträvanden och konflikter, för att främja social sammanhållning och som orsak till segregation.

Undervisningen ska stimulera eleverna att reflektera över olika livsfrågor, sin identitet och sitt etiska förhållningssätt. På så sätt ska undervisningen skapa förutsättningar för eleverna att utveckla en personlig livshållning och förståelse för sitt eget och andra människors sätt att tänka och leva. Eleverna ska vidare ges förutsättningar att analysera och ta ställning i etiska och moraliska frågor.

Undervisningen ska även bidra till att eleverna utvecklar förståelse för hur människors värderingar hänger samman med religioner och andra livsåskådningar. Den ska också bidra till att eleverna utvecklar beredskap att handla ansvarsfullt i förhållande till sig själva och sin omgivning. Sammanfattningsvis ska eleverna ges förutsättningar att utveckla förmåga att:

- analysera hur religioner påverkar och påverkas av förhållanden i samhället,
- reflektera över livsfrågor och sin egen och andras identitet,
- resonera och argumentera kring moraliska frågeställningar och värderingar utifrån etiska begrepp och modeller.

Årskurs 4–6

Undervisningen ska behandla följande centrala innehåll i årskurs 4–6:

- Några etiska begrepp, till exempel rätt och orätt, jämlikhet och solidaritet.
- Vardagliga moraliska frågor som rör flickors och pojkars identiteter och roller, jämställdhet, sexualitet, sexuell läggning samt utanförskap och kränkning.
- Frågor om vad ett bra liv kan vara och vad det kan innebära att göra gott.

Årskurs 7–9

Undervisningen ska behandla följande centrala innehåll i årskurs 7–9:

- Etiska begrepp som kan kopplas till frågor om hållbar utveckling, mänskliga rättigheter och demokratiska värderingar, till exempel frihet och ansvar.
- Vardagliga moraliska dilemman. Analys och argumentation utifrån etiska modeller, till exempel konsekvensetik och pliktetik.
- Föreställningar om det goda livet och den goda människan kopplat till olika etiska resonemang, till exempel dygdetik.
- Etiska frågor samt människosynen i några religioner och andra livsåskådningar.
- Sambandet mellan samhälle och religion i olika tider och på olika platser.
- Religionernas roll i några aktuella politiska skeenden och konflikter utifrån ett kritiskt förhållningssätt.
- Konflikter och möjligheter i sekulära och pluralistiska samhällen, till exempel i frågor om religionsfrihet, sexualitet och synen på jämställdhet.

De frivilliga skolformerna

Utdrag ur läroplanen för de frivilliga skolformerna – fokus på lärande för hållbar utveckling.

Med utgångspunkt från skolans värdegrund, mål och riktlinjer samt ämnes-specifika områden i examensmål och ämnesplaner ska elever lära om hållbar utveckling; såväl ekologiska, ekonomiska som sociala frågor.

Grundläggande värden och förhållningssätt

Det offentliga skolväsendet vilar på demokratins grund. Skollagen slår fast att utbildningen ska utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna som människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors likavärde, jämställdhet samt solidaritet mellan människor. Var och en som verkar inom utbildningen ska främja de mänskliga rättigheterna och aktivt motverka alla former av kränkande behandling. Utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet.

Skolan har en viktig uppgift att förmedla och hos eleverna förankra de värden som vårt samhällsliv vilar på, gestalta och fostra till rättskänsla, generositet, tolerans och ansvarstagande vad gäller:

- Människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan kvinnor och män.
- Solidaritet, förståelse för andra människor och förmåga till inlevelse samt motverka främlingsfientlighet och intolerans genom kunskap, öppen diskussion och aktiva insatser.

Det svenska samhällets internationalisering och den växande rörligheten över nationsgränserna ställer höga krav på människors förmåga att leva med och inse de värden som ligger i en kulturell mångfald. Skolan ska bidra till att människor får en identitet som kan relateras till och innefatta inte bara det specifikt svenska utan också det nordiska, det europeiska och ytterst det globala. Internationella kontakter, utbildningsutbyte med utlandet och praktik i andra länder ska främjas.

Alla som verkar i skolan ska:

- alltid hävda de grundläggande värden som anges i skollagen och i denna läroplan och klart ta avstånd från det som strider mot dem,
- förmedla kunskap om grundläggande demokratiska värden. Undervisningen ska bedrivas i demokratiska arbetsformer och utveckla elevernas förmåga och vilja att ta personligt ansvar och aktivt delta i samhällslivet.

Perspektiv

I all undervisning ska övergripande perspektiv integreras. Det etiska perspektivet är av betydelse för många av de frågor som tas upp i skolan. Därför ska undervisningen i olika ämnen behandla detta perspektiv, dess grundläggande värden, och ge en grund för och främja elevernas förmåga till personliga ställningstaganden. Undervisningen bör belysa hur samhällets funktioner och vårt sätt att leva och arbeta kan anpassas för att skapa hållbar utveckling.

Miljöperspektivet i undervisningen ska ge eleverna insikter så att de kan dels själva medverka till att hindra skadlig miljöpåverkan, dels skaffa sig ett personligt förhållningssätt till de övergripande och globala miljöfrågorna.

Ett internationellt perspektiv i undervisningen är viktigt för att kunna se den egna verkligheten i ett globalt sammanhang, för att skapa internationell solidaritet och för att förbereda eleverna för ett samhälle med allt tätare kontakter över nations- och kulturgränser. Det internationella perspektivet ska också bidra till att utveckla elevernas förståelse för den kulturella mångfalden inom landet.

Kunskapsbegreppet

Kunskap är inget entydigt begrepp. Kunskap kommer till uttryck i olika former, såsom fakta, förståelse, färdighet och förtrogenhet, som förutsätter och samspelar med varandra. Undervisningen får inte ensidigt betona den ena eller den andra kunskapsformen.

Mål och riktlinjer

Skolan ska förbereda eleven för livet efter skolan.

Eleven ska

- ha kunskaper om de mänskliga rättigheterna,
- ha kunskaper om de nationella minoriteternas (judar, romer, urfolket samerna, sverigefinnar och tornedalingar) kultur, språk, religion och historia,
- kunna observera och analysera människans samspel med sin omvärld utifrån perspektivet hållbar utveckling,
- utveckla en analytisk förmåga och kunskaper om internationell samverkan och globala samband, kunna bedöma skeenden ur svenskt, nordiskt, europeiskt och globalt perspektiv,
- ha förutsättningar för att delta i demokratiska beslutsprocesser i samhälls- och arbetsliv,
- visa respekt för och omsorg om såväl närmiljö som miljö i ett vidare perspektiv,
- kunna göra medvetna ställningstaganden grundade på kunskaper om mänskliga rättigheter, demokratiska värderingar och personliga erfarenheter,
- respektera andra människors egenvärde och integritet,

- ta avstånd från att människor utsätts för förtryck och kränkande behandling samt medverka till att hjälpa människor,
- kunna samspela i möten med andra människor utifrån respekt för skillnader i livsvillkor, kultur, språk, religion och historia,
- kunna leva sig in i och förstå andra människors situation och utveckla en vilja att handla också med deras bästa för ögonen.

Läraren ska

- klargöra det svenska samhällets grundläggande demokratiska värden och de mänskliga rättigheterna samt med eleverna diskutera konflikter som kan uppstå mellan dessa värden och rättigheter och faktiska händelser,
- i arbetet med eleverna verka för solidaritet med eftersatta grupper både i och utanför vårt land,
- öppet redovisa och tillsammans med eleverna analysera olika värderingar, uppfattningar och problemställningar samt konsekvenserna av dessa.

Rektor ska

- leda och samordna det pedagogiska arbetet vid en skolenhet,
- ansvara för att planera, följa upp, utvärdera och utveckla utbildningen i förhållande till de nationella målen,
- som pedagogisk ledare för skolan och som chef för lärarna och övrig personal i skolan ansvara för skolans resultat.

Undervisningen ska

- påverka och stimulera eleverna att omfatta vårt samhälles gemensamma värderingar och låta dessa komma till uttryck i praktisk vardaglig handling,
- visa respekt för den enskilda eleven, skapa delaktighet och ha ett demokratiskt förhållningssätt.

Examensmål

Utdrag ur examensmål för Gy2011

Barn- och fritidsprogrammet

Verksamheternas betoning på arbete med människor gör att ett etiskt förhållningssätt ska vara centralt i utbildningen. Kunskaper om grundläggande demokratiska värden och internationella överenskommelser om mänskliga rättigheter är viktiga i de verksamheter som utbildningen förbereder för. Genom utbildningens betoning på möten mellan människor ska eleverna ges möjlighet att reflektera över och diskutera sociala och kulturella frågor.

Bygg- och anläggningsprogrammet

Eftersom bygg- och anläggningsarbete påverkar samhällets infrastruktur och de miljöer man vistas i ska utbildningen ge kunskaper om ett rationellt, säkert och miljömässigt hållbart byggande. Eleverna ska kunna välja, använda och vårda material, verktyg och maskiner med hänsyn till säkerhet, miljö, kvalitet och ekonomi, både när det gäller produktions och livscykelkostnader. Eleverna ska i alla ämnen få möjlighet att möta och diskutera olika perspektiv på människors livsvillkor i samhället.

EI- och energiprogrammet

Utbildningen ska ge kunskaper som behövs för att bland annat arbeta med energi- och miljöfrågor med direkt eller indirekt påverkan på miljön.

Fordons- och transportprogrammet

Eleverna ska utveckla förmågan att genomföra olika arbetsuppgifter utifrån krav på hållbar utveckling. De ska också utveckla kunskaper om och färdigheter i att välja rätt utrustning och metod för att utföra arbetsuppgifter med hänsyn till miljö, kvalitet, säkerhet och ekonomi.

Handels- och administrationsprogrammet

Utbildningen ska utveckla elevernas förmåga att handla på ett etiskt sätt i sin kommande yrkesroll. Inom yrkesområdet ska eleverna även kunna diskutera och reflektera kring miljöaspekter och företagets roll i samhället.

Hantverksprogrammet

Utbildningen ska leda till att eleverna förstår hantverkarens roll i samhället samt får insikt i vilka konsekvenser hantering och val av material får för människor och miljö.

Hotell- och turismprogrammet

Utbildningen ska ge kunskaper om branschen, bland annat om påverkan på miljön, både nationellt och internationellt. Eleverna ska också ges möjligheter att diskutera och reflektera kring sociala och kulturella frågor. Utbildningen ska ge eleverna möjlighet att diskutera och reflektera kring hur traditioner och etiska uppfattningar påverkar människor och deras efterfrågan på service.

Industri tekniska programmet

Utbildningen ska leda till att eleverna får insikter om sina och företagens möjligheter att genom val av material, metod och teknik påverka förbrukningen av både råvaror och energi. Valen ska göras med hänsyn till såväl hållbar utveckling ur lokala och globala aspekter som företagsekonomi. Utbildningen ska utveckla elevernas förmåga att samverka med andra, oavsett till exempel kön, kulturell bakgrund, ålder, position eller kompetens, eftersom arbetsgrupper inom industrin ofta är heterogena.

Naturbruksprogrammet

Att bruka naturen på ett sätt som främjar hållbar utveckling och vårdar ekosystemen ställer krav på såväl biologiska och ekologiska som tekniska och ekonomiska kunskaper. Utbildningen ska utveckla elevernas förståelse för naturens mångfald och hur olika verksamheter använder och påverkar naturen och biologiska processer. Den ska ge eleverna möjligheter att kritiskt granska och reflektera över hur vi kan bruka naturen för en hållbar utveckling. Den ska också bidra till ett globalt perspektiv på naturbruket samt ge kunskaper om internationellt samarbete. Utbildningen ska ge eleverna möjlighet att ta ställning i etiska frågor och kunna omsätta sina ställningstaganden i praktisk handling.

Restaurang- och livsmedelsprogrammet

Utbildningen ska leda till en fördjupad förståelse för de etiska frågor som livsmedelshandling, försäljning och hållbar utveckling ställer. De etiska frågeställningarna ska även omfatta de tidigare stegen i produktionskedjan, som djurhållning, odling, transport och förädling. Eftersom arbetet inom yrkesområdet i regel utförs av människor i samverkan ska utbildningen utveckla elevernas förmåga att samverka med andra, oavsett till exempel kön, kulturell bakgrund, ålder, position eller kompetens.

VVS- och fastighetsprogrammet

Utbildningen ska öka elevernas miljömedvetenhet och utveckla deras förmåga att omsätta kunskaper om miljö, ekologi och resursanvändning i praktisk handling samt förstå hur effektiv energianvändning leder till hållbar utveckling. Vid nybyggnad, omvandling av det befintliga byggnadsbeståndet, reparation, underhåll och installation krävs kunskaper om vilka system och produkter som är mest energieffektiva och hur man arbetar med mesta möjliga miljöhänsyn.

Vård- och omsorgsprogrammet

Arbetet utgår från en människosyn som betonar människors lika värde, mänsklig värdighet, livskvalitet och välbefinnande. Utbildningen ska därför utveckla elevernas kunskaper om människan i olika åldrar ur biologiska, psykologiska, sociala, kulturella och existentiella aspekter vid hälsa, ohälsa och funktionsnedsättning. Dessutom ska eleverna utveckla en förmåga att diskutera och ta ställning i etiska frågor som rör yrkesutövningen och att följa den etik som råder inom yrkesområdet.

Ekonomiprogrammet

Utbildningen ska ge elever kunskaper om villkor för hållbar utveckling, såväl ur miljösynpunkt som ekonomiskt och socialt samt om företagets roll lokalt, regionalt, nationellt och globalt. Den ska även belysa det juridiska och moraliska ansvar som följer av företagande.

Humanistiska programmet

Genom utbildningens betoning på människans tänkande och skapande ska eleverna ges möjlighet att reflektera över etiska och filosofiska frågeställningar. Eleverna ska ges förutsättningar att utveckla förmåga att ur olika perspektiv beskriva och tolka mänskligt handlande liksom att sätta sig in i och belysa olika sätt att tänka och uttrycka sig.

Naturvetenskapsprogrammet

Utbildningen ska ge förståelse av hur naturvetenskap och samhällsutveckling ömsesidigt har påverkat och påverkar varandra och särskilt belysa naturvetenskapens roll i frågor om hållbar utveckling.

Samhällsvetenskapsprogrammet

Utbildningen ska behandla frågor om bland annat demokrati, kommunikation, etik, genus och miljö. Utbildningen ska även ge eleverna förståelse för hur olika faktorer påverkar möjligheterna att bygga ett hållbart samhälle. Utbildningen ska också behandla makt ur ekonomiska, sociala och politiska aspekter. I detta ingår studier av faktorer som kan påverka och förklara det som sker i samhället alltifrån den lokala till den globala nivån.

Teknikprogrammet

Utbildningen ska utveckla elevernas kunskaper om och färdigheter i teknik och teknisk utveckling. Den ska också belysa teknikens roll i samspelet mellan människa och natur med hänsyn till hållbar utveckling. Den ska tydliggöra hur utvecklingen av produkter och tjänster lokalt och globalt kan ske på ett hållbart sätt. Inriktningen samhällsbyggande och miljö ska ge kunskaper om och färdigheter i samhällsbyggande, miljö och arkitektur. Den ska behandla byggande och miljöfrågor ur ett brett perspektiv, såväl tekniskt, ekologiskt och estetiskt som ekonomiskt och socialt.

Utdrag ur ämnesplaner för några gymnasiegemensamma ämnen

Engelska

Undervisningen ska öka individens möjligheter att ingå i olika sociala och kulturella sammanhang och att delta i ett globaliserat studie- och arbetsliv. Dessutom ska ämnet ge nya perspektiv på omvärlden, ökade möjligheter till kontakter, större förståelse för olika sätt att leva samt förmåga att diskutera och reflektera över livsvillkor, samhällsfrågor och kulturella företeelser i olika sammanhang.

Historia

Undervisningen i ämnet historia ska syfta till att eleverna breddar, fördjupar och utvecklar sitt historiemedvetande genom kunskaper om det förflutna. Eleverna ska därigenom ges möjlighet att utveckla sin förståelse av hur olika tolkningar och perspektiv på det förflutna präglar synen på nutiden och uppfattningar om framtiden.

Genom undervisningen ska eleverna ges möjlighet att utveckla sin historiska bildning och förmåga att använda historia som en referensram för att förstå frågor som har betydelse för nuet och framtiden och för att analysera historiska förändringsprocesser ur olika perspektiv. Eleverna ska också få utveckla förståelse av nutiden samt förmåga att orientera sig inför framtiden. Historia används för att både påverka samhällsförändringar och skapa olika identiteter.

Naturkunskap

Ämnet naturkunskap är till sin karaktär tvärvetenskapligt med en grund i biologi, fysik, geovetenskap och kemi. I ämnet behandlas hälsa, energi och hållbar utveckling, kunskapsområden som har vuxit fram där naturvetenskap möter samhällsvetenskap. Undervisningen ska ge kunskaper om:

- Miljö- och klimatfrågor, jordens resursfördelning, kretslopp, hälsa, genmodifiering och hur dessa frågor kan hanteras utifrån ett naturvetenskapligt förhållningssätt. Genom att få diskutera och utforska frågor med samhällsanknytning ska eleverna ges möjlighet att befästa, fördjupa och utveckla naturvetenskapliga kunskaper för att kunna möta, förstå och påverka sin samtid.
- Naturvetenskapens roll i aktuella samhällsfrågor och i förhållande till hållbar utveckling.
- Olika aspekter på hållbar utveckling, till exempel vad gäller konsumtion, resursfördelning, mänskliga rättigheter och jämställdhet.

Religionskunskap

Ämnet religionskunskap har sin vetenskapliga förankring främst i religionsvetenskapen men är till sin karaktär tvärvetenskapligt. Det behandlar hur religioner och livsåskådningar kommer till uttryck i ord och handling samt hur människor formulerar och förhåller sig till etiska och existentiella frågor. I ämnet behandlas trons och etikens betydelse för individers upplevelse av mening och tillhörighet. Undervisningen ska ta sin utgångspunkt i en samhällssyn som präglas av öppenhet i fråga om livsstilar, livshållningar och människors olikheter samt ge eleverna möjlighet att utveckla en beredskap att förstå och leva i ett samhälle präglat av mångfald.

Undervisningen ska ge kunskaper om:

- hur människors moraliska förhållningssätt kan motiveras utifrån religioner och livsåskådningar,
- människors värderingar och trosföreställningar och därigenom utveckla respekt och förståelse för olika sätt att tänka och leva.

Samhällskunskap

Ämnet samhällskunskap är till sin karaktär tvärvetenskapligt. Det har sin bas inom statsvetenskap, sociologi och nationalekonomi, men även andra samhällsvetenskapliga och humanistiska discipliner ingår. Ämnet har även ett historiskt perspektiv.

Undervisningen ska ge kunskaper om:

- Frågor om arbetsliv, resurser och hållbar utveckling.
- Frågor som berör makt, demokrati, jämställdhet och de mänskliga rättigheterna inklusive barns och ungdomars rättigheter i enlighet med konventionen om barnets rättigheter.
- Demokrati och de mänskliga rättigheterna såväl de individuella som de kollektiva rättigheterna, hur de förhåller sig till stat och individ och hur man kan utkräva sina individuella och kollektiva mänskliga rättigheter.
- Konsumtion i förhållande till behov och resurser.

Svenska

Kärnan i ämnet svenska är språk och litteratur. Genom språket kan människan uttrycka sin personlighet, och med hjälp av skönlitteratur, texter av olika slag och olika typer av medier lär hon känna sin omvärld, sina medmänniskor och sig själv. Undervisningen i ämnet svenska ska leda till att eleverna utvecklar förmåga att använda skönlitteratur och andra typer av texter samt film och andra medier som källa till självinsikt och förståelse av andra människors erfarenheter, livsvillkor, tankar och föreställningsvärldar. Den ska utmana eleverna till nya tankesätt och öppna för nya perspektiv.

Sex konkreta exempel

Hur kan lärande för hållbar utveckling bli ett verktyg för att förverkliga de globala målen, nationella läroplansmål och mål på lokal nivå? På följande sidor finns konkreta exempel från förskolor och skolor som arbetar med lärande för hållbar utveckling att använda som inspiration.

Exempel 1: Barnens bästa förskola

Skola Nyköpings kommunala förskolor

Rubrik Planting seeds for change

Kontakt Pernilla Thor
pernilla.thor@nykoping.se

Bakgrund

Hösten 2015 inleddes kompetensutvecklingsplanen "Barnens bästa förskola" för samtliga 40 kommunala förskolor i Nyköping (totalt 550 pedagoger). Planen innefattade bland annat arbete inom entreprenöriellt lärande, miljö och material och hållbar utveckling. Fyra utvecklingspedagoger tillsattes för att driva planen i samråd med utbildningschef och rektorer. Under läsåret 2017–2018 låg fokus på förskolornas arbete med hållbar utveckling. I kommunen finns även "Nybygget" – ett kreativt återanvändningscenter som tar tillvara överblivet material som förskolorna kan inspireras av och hämta till sin egen verksamhet.

Genomförande

Fokusåret startade med en föreläsning av Ingrid Engdahl, tidigare ordförande i svenska OMEP och forskare vid Stockholms universitet. Därefter kom uppstarts dagar för förskolorna med praktiskt arbete mixat med microföreläsningar, allt genomfört av utvalda interna pedagoger som goda exempel inom utbildningen. Den globala skolan anordnade föreläsningar för varje förskoleområde.

Terminen fortsatte med nätverk och forum på "Nybygget" där samtliga pedagoger träffades i tvärgrupper för att reflektera kring sin verksamhet i relation till de globala målen och läroplansmålen med stöd i artiklar, litteratur, filmklipp och övningar. Pedagogerna fick vända och vrida på frågeställningar och ofta gick de därifrån med fler frågor än när de kom.

På vårterminen föreläste Susanna Anderstaf om sina erfarenheter kring social hållbarhet.

Nätverken diskuterade bemötande och förhållningssätt kopplat till hälsa och välmående: vilken roll spelar jag för min omgivning och hur påverkar vi varandra? När sommaren närmade sig fick förskolorna visa upp delar av sitt arbete med hållbar utveckling på en utställning i stadshuset. Fokusåret till ända och likaså kompetensutvecklingsplanen.

Resultat

Uppfattningen är att kunskaperna hos pedagogerna fördjupats inom flera områden. Många vill fortsätta att arbeta med hållbarhet och inser vikten av det. Utvärderingarna visar på en ny styrka och samhörighetskänsla mellan förskolorna, vilket lett till en större påverkanskraft och driv i frågan. Flera av förskolorna har skapat egna fokusområden där hållbarhet varit en bärande del. "Nybygget" har bidragit till en förändrad syn på återbruksmaterial och till en mängd fördelar ute på förskolorna. Det tidigare arbetet med det entreprenöriella lärandet har lett till att öppenheten för varandras olikheter, kommunikationen, nyfikenheten och kreativiteten ökat vilket också varit till hjälp i arbetet med hållbar utveckling.

Med fokusåret som bakgrund har arbetet fortsatt med att rikta förskolorna mot att medvetet och kontinuerligt reflektera kring hur hållbar utveckling genomsyrar hela verksamheten. Nätverk och forum uppmuntrar pedagogerna att dela med sig av sina insikter och erfarenheter till varandra. En grupp med chefer, utvecklingspedagoger och pedagoger fick med stöd från Erasmus+ möjligheten att berätta om arbetet med kompetensutvecklingsplanen vid en internationell konferens.

Tack vare den fördjupade satsningen på hållbarhet har flera pedagoger och förskolor själva börjat driva frågorna framåt och det finns en större medvetenhet. Arbetet med att knyta nya kontakter och att inspirera och inspireras fortsätter för att hela tiden utvecklas vidare!

Exempel 2: Vatten och avlopp för lågstadiet

Skola Luleå Kulturskola

Rubrik Rörigt och störigt i rören

Kontakt Anders Abrahamsson
anders.abrahamsson@skol.lulea.se

Bakgrund

När Luleå Miljöskola fick samma chef som Kulturskolan började ett samarbete kring Miljöbussen. Miljöbussen fungerar som ett rullande klassrum och är en möjlighet för skolklasser att komma ut i verkligheten på till exempel studiebesök till ett vatten- och avloppsreningsverk. Kulturskolans bild- och dramalärare blev inspirerade och kom med idéer om hur de med hjälp av drama och bild kunde förstärka arbetet med att förmedla kunskap om det livsviktiga vattnet.

Syfte

Syftet med projektet var att med hjälp av kommunens elever få övriga medborgare att förstå hur vi ska hantera det livsviktiga vattnet för att inte förstöra för oss själva.

Genomförande - studiebesök

Erbjudandet om att delta i projektet gick ut till årskurs 2 i kommunens skolor. Först åkte eleverna till vatten- och avloppsreningsverket på studiebesök. På vattenverket får de se en film som beskriver processen för hur vårt färskvatten bearbetas och även hur det vatten vi "lånar" i kranen sedan hamnar på ett avloppsreningsverk, för att det ska bli så rent som möjligt och kunna släppas ut i kretsloppet igen. I båda processerna pratas det väldigt mycket om hur viktiga mikroorganismerna är för att vattnet ska bli rent från organiskt material. På avloppsreningsverket går eleverna runt i lokalen och stannar till vid speciella platser för att få veta mer om de olika stegen i reningsprocessen. Där finns bland annat ett biologiskt reningssteg där mikroorganismerna jobbar. Även vid rötning av avloppsslam gör mikroorganismer ett jättejobb.

Genomförande - drama

Efter besöken kapas bussen av tre mikroorganismer – Flora, Fauna och Sauna. De behöver elevernas hjälp att förmedla till Luleås medborgare hur man gör för att vara rädda om vårt vatten. Eleverna blir inbjudna till familjen Karlssons toalett där Flora, Fauna och Sauna jobbar i kontrollrummet. Där händer en massa saker, bland annat blir det ett stort kemiskt utsläpp där mikroorganismer blir skadade och även dör.

Genomförande - uppdrag

Eleverna får ett uppdrag att ta med sig tillbaka till skolan. De ska tillverka nya mikroorganismer och även göra en reklamkampanj med bild, film eller något annat visuellt uttryck som får medborgarna att reagera. Kampanjen blev till slut en stor utställning i stadshuset i Luleå. Utställningen spreds också i kommunens informationskanaler.

Exempel 3: Samarbete med forskare

Skola Sannaskolan, Göteborg

Rubrik Kurs i hållbar utveckling i årskurs 7-9

Kontakt Jennie Jacobi
jennie.jacobi@grundskola.goteborg.se

Bakgrund och syfte

Projektet på Sannaskolan startade 2016 för att skolan ville undervisa mer hållbart och med en större anknytning till forskning inom området. Ett kontinuerligt och långsiktigt samarbete mellan skolämnen SO, NO, SV, ENG och forskare på institutionen för rymd-, geo- och miljövetenskap på Chalmers startade. Syftet är att ge eleverna möjlighet till en "hands-on undervisning" där de kan delta i aktioner och vara med och aktivt påverka sina studier och sin klimatpåverkan.

Kursen i hållbar utveckling löper över 4-5 veckor och omfattar mellan 40 och 55 lektioner. Undervisningen är kopplad till FN:s klimatomål i Agenda 2030 och mål för åk 7-9 i SH, GE, SV, ENG, KE och BI i LGR11.

Förberedelser

GR Utbildning handledde projektstarten 2016 för att förankra undervisningen i kursen mot de uppsatta lärandemålen. Tillsammans med en upprättad forskarkontakt på Chalmers planerade Sannaskolan kursens syfte och mål. Förberedelserna tog cirka 20 timmar.

Genomförande

Första kursen var på 5 veckor x 8 lektioner i fyra klasser i åk 7 på Sannaskolan (cirka 110 elever). Året därpå genomförde SO-lärarna en fortsättning i tre klasser med fokus på resursfördelning och hållbar ekonomi ur ett globalt perspektiv som utmynnade i ett omfattande FN-spel enligt FN:s skolmodell för FN-spel. 2019 genomfördes projektet igen i fyra åk 7-klasser men under 4 veckor x 11 lektioner.

Hösten 2019 genomfördes nästa kurs i linje med planen med cirka 120 åk 7 och med nya klimatforskare på samma institution på Chalmers.

Resultat

Kortsiktigt ledde projektet till en ökad förståelse för den enskilde individens möjlighet att påverka sitt globala avtryck och en förståelse för den miljöforskning som bedrivs på Chalmers tekniska högskola i Göteborg. På lång sikt märktes att den kull som sökte till gymnasiet våren 2019 hade en större benägenhet att söka gymnasielinjer som skulle kunna leda till studier i globala frågor som miljö och politik. Eleverna hade en större kännedom om forskning och en högre önskan om studier på Chalmers än tidigare kullar på Sannaskolan. Om denna önskan beror på projektet går inte att säga.

Tips

Våga kontakta forskare! Ha respekt för deras arbete och arbetsbörda och uppmuntra till samarbete genom att visa exempel på hur forskaren kan dra nytta av projektet snarare än att hen enbart ska hjälpa skolan. Kontakta flera parter både på forskningsnivå och i näringsliv och samhällsfunktioner som reningsanläggningar och stadsplanerare. Bredda undervisningen så mycket som möjligt utanför klassrummet.

Ha en tydlig ram med bedömningsmål och konkreta lektionsplaneringar från början. Hjälp eleverna att konkretisera eventuella aktioner, så att de blir genomförda och får uppmärksamhet. Att undervisa tredje person är ett bra sätt att lära sig på men det kan krävas mer planering än vid traditionell undervisning.

Exempel 4: Tänk globalt – gör lokalt!

Skola Skarpatorpsskolan i Skarpnäck

Rubrik Tänk globalt – gör lokalt!

Kontakt Mia Möller
mia.moller@stockholm.se

Bakgrund

Skarpatorpsskolan är en grundskola f-9 i en av Stockholms södra förorter med 500 elever. Sedan några år har skolan arbetat med miljö- och hållbarhetsarbete, bland annat i samarbete med Naturskyddsföreningen. Flera ämnen har varit delaktiga och en liten grupp lärare har lunchmöte varje vecka för att diskutera och utveckla arbetet.

Skolan har haft ett par temadagar då alla deltagit, även skolans fritidsklubb. Kollegiet har i över tio år arbetat språkutvecklande och är vana att arbeta tematiskt och ämnesöverskridande. Många gånger arbetar två pedagoger samtidigt i klassrummet.

Lärande för hållbar utveckling

2017 bestämde skolledningen att hållbar utveckling skulle vara tema i samtliga ämnen och alla klasser under hela vårterminen. Årets ledord – delaktighet – passade väl in då eleverna fick föreslå både namn på och symbol för projektet. De bestämde också delar av innehållet.

Fokus låg på positiva infallsvinklar utan att förringa de miljöproblem och klimathot som finns. Tillsammans med eleverna fick lärarna ta del av nya kunskaper, hittar möjliga lösningar och samtidigt få idéer om hur man som individer och skola kan påverka, förändra och förbättra.

Från buske till bralla

Följ T-shirtens väg och *Från buske till bralla* var två rubriker som textilläraren Gunni tog med i sin undervisning. Att få dyka ner i högar av begagnade kläder och hitta något användbart att återbruka och sy nytt av förde med sig både inspiration och glädje i slöjdsalen. Gamla T-shirts blev nya med hjälp av sax, symaskin

och djärva idéer. Samtidigt undervisade Gunni om T-shirtens väg och diskuterade kemikalier, ekologiska material, arbetsvillkor, transporter, återbruk, återvinning med mera med eleverna. Jeans, skjortor, gardiner och mycket annat ingick också i arbetet med remake.

Årskurs 8 hade även besök av en av de anställda på Stadsmissionens "Remake" och var på studiebesök i deras produktion. Som avslutning fick eleverna gå på cat-walk inför publik.

Koppling till globala målen

Arbetet med återbruk av kläder har berört de tre aspekterna i lärande för hållbar utveckling: den ekologiska, den ekonomiska och den sociala. Det har i sin tur lett till en naturlig koppling till de globala målen i Agenda 2030. Gunnis projekt har berört flera av dem, till exempel mål 12: Hållbar konsumtion och produktion, mål 8: Jämställda arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt och mål 13: Bekämpa klimatförändringarna.

Fortsättning och framtida mål

Med skolledningen i ryggen, med många engagerade lärare och en kock som är aktiv i frågorna driver Skarpatorpsskolan hållbarhetstemat vidare och på djupet. Under Grön Flaggar tar skolan tag i att minska skolans energiförbrukning, minska matsvinnet och minimera pappersförbrukningen. Ett mål man hoppas uppnå på längre sikt är att få etiketten En hållbar skola.

Exempel 5: Internationellt samarbetsprojekt

Skola Strömbackaskolan i Piteå

Rubrik European students' climate report

Kontakt Fredrik Marklund
fredrik.marklund@pitea.se

Bakgrund

Strömbackaskolan är Piteå kommuns enda gymnasieskola. Skolan har cirka 1500 elever och en hållbarhetsprofil. Samtliga enheter inom skolan innehar utmärkelsen "Skola för hållbar utveckling".

Sedan många år bedrivs ett arbete kring klimtförändringar och anpassningsåtgärder inom kommunen och hos länsstyrelsen. Inspirerade av det arbetet tog Strömbackaskolan initiativet till Erasmus+projektet "European students' climate report" som sedermera kom att omfatta skolor från sex länder. Projektet drevs under åren 2016-2019 och trots namnet handlade det inte bara om klimtrapporter utan minst lika mycket om frågor kring våra val och hur eleverna kan vara delaktiga och påverka samhället i en positiv riktning.

De medverkande skolorna representerade olika europeiska regioner med olika klimat och olika politiska och ekonomiska förutsättningar. Allt detta bidrog till att göra projektet mycket spännande.

Genomförande steg 1

I det första steget fick studenterna uppgiften att beskriva klimatet på platsen där de bor, hur klimatet har förändrats under de senaste decennierna och vilka konsekvenser det ändrade klimatet medfört för människorna som bor på platsen. För att göra de olika ländernas beskrivningar jämförbara skapades en struktur med sju områden inom vilka klimtförändringarnas konsekvenser skulle beskrivas: ekosystem, byggnader och infrastruktur, jord- och skogsbruk, försörjningssystem, hälsa och turism.

Genomförande steg 2

Steg två handlade om att diskutera vilka konsekvenser som var allvarligast för Europa och vilka regioner som är mest sårbara. I detta steg ingick också att diskutera och analysera hur olika länder och regioner kan hjälpa andra regioner i takt med att klimtförändringarnas konsekvenser blir allt mer kännbara.

Genomförande steg 3

Det etiska perspektivet har varit ett genomgående tema och steg tre i arbetet handlade om hur olika val och livsstilar påverkar planeten och vilket ansvar individen och samhället har för att vända utvecklingen.

Genomförande steg 4

Projektets sista del fokuserade på att gå från ord till handling. Eleverna från samtliga deltagarländer skulle planera och genomföra en egen klimataktion. Det handlade om allt från att rensa en flodbädd på skräp till att påverka butiker att placera de ekologiska varorna på butikernas mest attraktiva platser. Här användes även sajten change.org för att kunna presentera aktionerna som petitioner, möjliga att skriva under, och på så sätt kunna engagera flera.

Summering

De fyra stegen går utmärkt att använda i klassrummet även när andra skolor inte finns till hands. Genom att ta det lokala klimatet och de lokala förutsättningarna som utgångspunkt för att sedan vidga vyerna och gå vidare med etiska frågeställningar och praktisk handling har arbetet utmynnat i en tro på förändring som alla är i behov av i dessa tider.

Exempel 6: Det mångkulturella klassrummet

Skolor Teknikum i Växjö

Tema Interkulturell förståelse, normkritik, värdegrund och mentorskap

Kontakt Magnus Nilsson
magnus.nilsson4@vaxjo.se

Bakgrund och syfte

När flyktingströmmarna var som starkast under hösten 2015 hördes ofta kommentarer som gick ut på att vi får hantera det här nu, i väntan på att det ska bli som det var tidigare. Dock blev det ganska snart uppenbart att det aldrig skulle bli som det varit. Skolan hade inte bara en, utan många nya situationer att hantera i skolan. Dels handlade det om att bemöta och förstå de elevgrupper som kom, dels om att hantera de främlingsfientliga krafter som kom i spåren av flyktingströmmarna. För att lyckas med detta kände skolledningen på Teknikum att de måste ta ett krafttag och arbeta långsiktigt med personalen för att ge dem verktyg att hantera allt det nya.

I Växjö kommuns utbildningsförvaltnings styrdokument är det tydligt angivet att gymnasieskolorna i kommun ska jobba med utveckling av det inkluderande klassrummet, värdegrund och nyanländas lärande.

Förberedelser

Teknikum kom tillsammans med regionansvariga för Den globala skolan fram till ett upplägg för en fortbildningsinsats med föreläsningar, workshops och kontinuerligt arbete i tvärgrupper på skolan.

Genomförande

Satsningen inleddes med en extrainsatt studiedag 2016, då personalen fick delta i föreläsningar om bland annat hur man bemöter extremism i klassrummet och diskutera erfarenheter av svåra klassrumssituationer i smågrupper. En av kommentarerna i utvärderingarna talade sitt tydliga språk: "Den bästa fortbildningen någonsin".

Satsningen fortsatte och kommer att fortsätta med ett antal träffar per termin i programöverskridande tvärgrupper kring frågor som interkulturellt bemötande, mångkulturalism, normer och mentorskap. Även heldagar i samarbete med UHR/Den globala skolan en gång om året ingår. Då gästar intressanta föreläsare Teknikum och bidrar med ytterligare kunskap om mångkulturalism, rasism, normer och individen själv.

Resultat

Projektet har lett till en ökad förståelse för, och fördjupad kunskap kring, utmaningar och möjligheter i ett mångkulturellt samhälle och i arbetet med elever från många nationaliteter och vitt skilda sociala bakgrunder. Det kollegiala lärandet har varit omfattande och en bonus är en ökad samhörighet bland personalen och en stärkt vi-känsla på skolan.

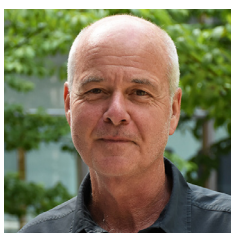
Fortsättning

Planen är att gå vidare med tematräffarna i tvärgrupper och den årliga studiedagen i samarbete med UHR/Den globala skolan under kommande år. Nästa steg blir att jobba mer målmedvetet med att föra ut allt som personalen har lärt sig till klassrummen.

Framgångsfaktorer

En påtaglig framgångsfaktor har varit att arbetet varit programöverskridande och även inkluderat skolans administrativa personal. Det har gjort att perspektiven och frågeställningarna vidgats och inneburit en ökad samhörighetskänsla på skolan. En annan framgångsfaktor är att fortbildningsdagarna följts upp med tvärgruppsdiskussioner kort efter att de genomförts. Långsiktigheten och ihärdigheten i arbetet har också varit en nyckel till framgång, liksom att skolans programansvariga varit delaktiga i planering och genomförande, så att det inte kommit uppifrån skolledningen. Något som varit svårare är att hitta bra teman för arbetet i tvärgrupperna. Det måste vara något som engagerar alla.

Kontakta oss!

Region Nord

Jämtlands, Norrbottens, Västerbottens och Västernorrlands län

Thomas Nordell

070-224 88 68

thomas.nordell@denglobalaskolan.se

Erika Åberg

070-569 03 21

erika.aberg@denglobalaskolan.se

Region Syd

Blekinge, Kalmar, Kronobergs, Skåne och Hallands län

Martin Flower

073 -370 11 35

martin.flower@denglobalaskolan.se

Bo Hellström

070-618 04 20

bo.hellstrom@denglobalaskolan.se

Region Väst

Jönköpings, Värmlands, Örebro och Västra Götalands län

Anna Mogren

070-618 04 16

anna.mogren@denglobalaskolan.se

Amela Fific

070-403 25 38

amela.fific@denglobalaskolan.se

Region Öst

Gävleborgs, Dalarnas, Gotlands, Stockholms, Södermanlands, Uppsala, Västmanlands och Östergötlands län

Karolina Sandahl

070-618 04 15

karolina.sandahl@denglobalaskolan.se

Mathias Demetriades

070-947 90 51

mathias.demetriades@denglobalaskolan.se

Centrala administrationen

Vi som jobbar med Den globala skolan centralt på Universitets- och högskolerådet är placerade i Visby

Fanny Labory

verksamhetsansvarig

fanny.labory@uhr.se

Ursula Lindehejd

handläggare

ursula.lindehejd@uhr.se

Linnea Holtze

kommunikatör

linnea.holtze@uhr.se

Utbildning, utbyte och utveckling – för alla som vill vidare

UHR är en statlig myndighet med ett brett uppdrag inom utbildningsområdet. Vi finns i Stockholm och i Visby.

UHR:s fem huvudsakliga ansvarsområden:

- Information inför högskolestudier, ansvar för högskoleprovet, ta fram regelverk och samordna antagningen till högskolan.
- Utveckla och förvalta IT-system och e-tjänster åt utbildningssektorn.
- Förmedla internationella utbyten och kompetensutveckling för hela utbildningskedjan.
- Bedöma utländska utbildningar.
- Främjande uppgifter och analyser av frågor inom UHR:s ansvarsområde.